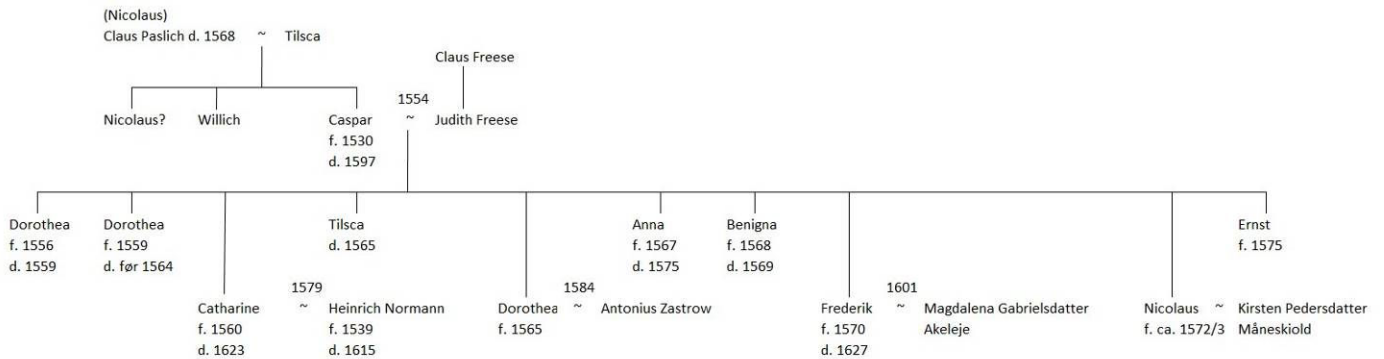
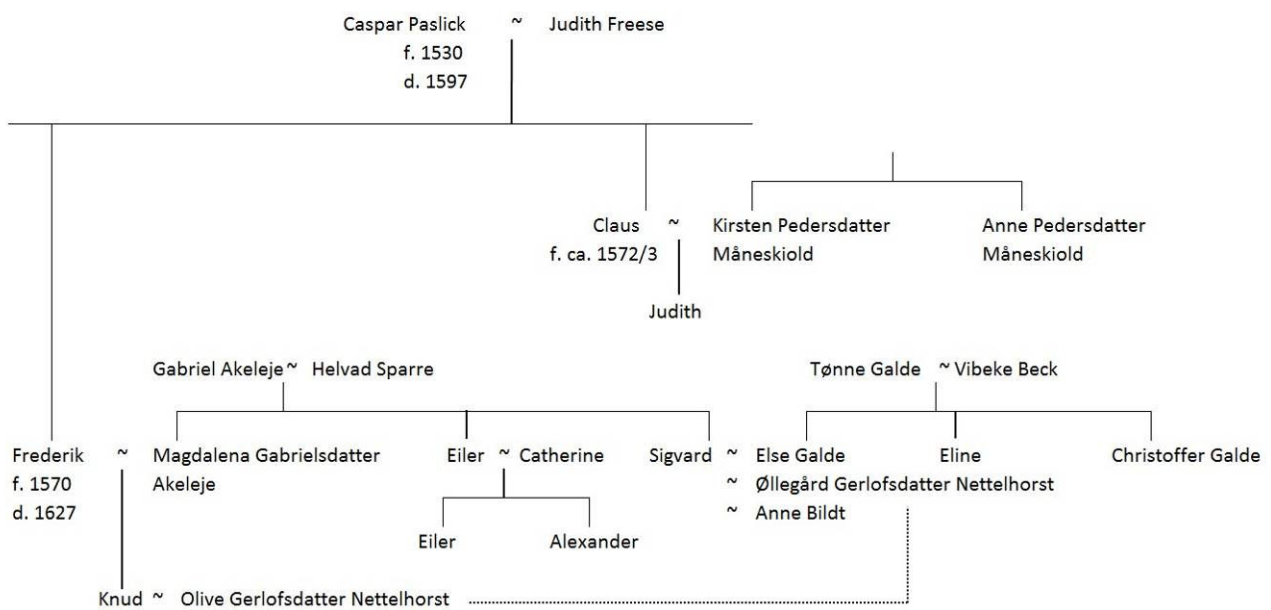

Rønnebæksholm i 1600 tallet

Af Dorothy Jones

I efteråret 1597 døde den tyskfødte Caspar Paslich, 67 år gammel efter en strålende karriere. Han havde tjent kongen godt og fået Rønnebæksholm og Grevensvænge af kongen tilbage i 70'erne. Der hvor den nuværende bygning står, byggede han en ny herregård på Rønnebæksholm. Caspar og Judith havde fået ti børn, hvoraf to døtre og to sønner overlevede til voksenalderen. De to piger, Kathrine og Dorothea, blev begge Tysk gift, medens Frederik og Claus arvede de to besiddelser og havde base her. 1600-tallet begyndte dermed lyst for Rønnebæksholm og Familien Paslich. De ejede stadig godser på Rügen og havde slægtninge i Nordtyskland, men var faldet godt til i Danmark. De to brødre var blevet uddannet sammen i Tyskland og begge var nu ansat som embedsmænd for Christian IV.

Claus Paslich var den yngste bror, og skrev sig til Grevensvænge. Han blev ansat i nogle år i kancelliet hos en tysk hertug og da han atter var hjemme i Danmark blev han hofjunker. En af hans første opgaver var en tur til Rusland. Han ledsagede gesandterne Eske Brock og Karl Bryske på en mission til Moskva.

Det var året før brylluppet skulle være fundet sted mellem Prins Hans og den Russiske prinsesse Xenia, og det kunne tænkes at det allerede var det, der her var på dagsordenen. Eske Brock, som vi ser her, er kendt for sine fantastiske dagbøger, med et antal krydser der fortæller hvor fuld han har været, men de eksisterer desværre kun fra 1604 og efterfølgende. Der er beretninger fra bryllupsfølget året efter om hvordan det var, at være i Rusland dengang. Det var et meget fremmedartet land, og at rejse i landet var ikke helt ufarligt.

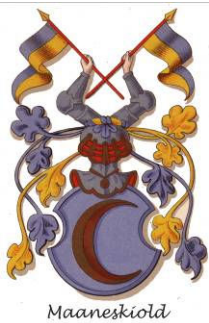
Eske Brock

Boris Gudunov

I øvrigt hed tzaren i Rusland, som Claus Paslick besøgte, Boris Gudunov – som man måske, hvis man er til den slags, kender fra Operaen i København, der havde "Boris Gudunov" på deres repertoire sidste sæson.

Det må virkelig have været fantastisk spændende og interessant for Claus Paslich at være med til, og turen til Rusland i 1601 må have givet en hel del at fortælle om til familien hjemme på Rønnebæksholm og Grevensvænge.

Maaneskiold

Claus blev gift med Kirsten Maanskiold, og vi har kun kendskab til at de fik et barn, Judith, opkaldt efter sin farmor. Desværre er der ingen portrætter af familien.

Dog er der et fantastisk portræt af Kirstens søster Anne Maanskiold og hendes mand Hans Dyre. Claus Paslichs svigerinde og svoger. Slægtsbåndene var tætte og de ville have fulgt godt med i hinandens liv og gerne have mødtes jævnligt. Det fortæller også noget om hvordan sådan et adeligt par med en mindre herregård og formue har gået klædt og gerne ville præsentere sig. Anne havde en datter kaldet Kirsten og det tyder også på, den tids navneskik taget i betragtning, at der har været et venskabeligt forhold mellem søstre.

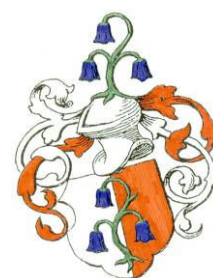
Hans Dyre og Anne Maaneskiold

Der er stort set ikke mere at fortælle om denne gren af familien. Claus døde inden han var fyldt 50 år og Grevensvænge blev arvet af en af storebroderen Frederiks børn.

Frederik, som var to år ældre end Claus, var ansat som sekretær i Danske Kancelli i 5 år, indtil hans far Caspar døde i 1597. Man får et helt andet indtryk af sønnen end af hans meget velbegavede, karrierebevidste og kompetente far, som gjorde et dygtigt stykke arbejde som kongen satte stor pris på.

Ikke at Frederik ikke var både velbegavet og kompetent, men han foretrak tilsyneladende det stille liv på landet.

Frederik Paslich blev, 31 år gammel, gift med Magdalene Akeleje i 1601 i Sct. Peders kirke i Næstved. Hun var datter af Gabriel Knudsen Akeleje. Parret boede på Rønnebæksholm og det er med Frederik vi får de første nærbilleder af, i hvert fald nogle af, tingene der har noget med hverdagen på Rønnebæksholm at gøre. Det var ikke altid fredeligt her ude på landet, og det er netop i de situationer hvor der var ballade, at vidneudsagn blev nedskrevet i protokollerne, og vi kan læse om det i dag.

Akeleje

Borgmestrene Engel Postfeldt fra Sct. Mortens Kirke og Anders Nielsen fra Sct. Peders Kirke

I 1608 har jeg fundet en episode, som jeg har stykket sammen fra Danske Kancellis brevbøger. I marts dette år sendte kong Christian IV et brev til borgmestre og råd i Næstved. Der var 2 borgmestre. Brevet handlede om at Frederik Paslick havde klaget til ham angående Fru Vibeke Becks skytte. Skytten som hed Peder N. "paa fjerntlig Vis truer og undsiger ham på livet, saa han ikke kan være sikker paa sit Liv eller trygt rejse, hvor han lyster" og han har anmodet om "at bliv forsvaret mod saadanne morderiske Undsigelser".

Vibeke Beck og datter fra Everdrup Kirke

Vibeke Beck ejede Bækkeskov, som må siges at have været nabo til Rønnebæksholm, uden jeg dog helt kan sige at de havde fælles skel. Nu var Vibeke på dette tidspunkt enke og en ældre dame og det var hendes søn Christoffer Galde der havde noget at sige på Bækkeskov, og formentlig stod bag skyttens opførsel. Hvad de sætter i værk fra Næstveds side for at beskytte Frederik Paslick ved vi ikke, men allerede i August sender Christian IV besked til lensmanden i Vordingborg om at den nu var helt gal. Nu var det Christoffer Galde selv der " modvilligvis med væbnet haand, skyden og skrigen har anstillet sig ufredeligt og utilbørligt foran Frederik Paslicks port, har opbrudt hans gærder og indladt sit kvæg i hans korn, til allerstørste skade baade for ham og de omkring hans gaard boende bønder". Da Frederik Paslick i den anledning ville procedere i retten mod Christopher Galde og sendt ham

varselsmænd, der skulde tingkalde ham, har Christopher Galde forjaget dem med 'knebelsprydelse' og trusler og "i saa maade vist sit tyranniske gemyt mod dem, hvorover endog herredfogeden er blevet så forskrækket, at han ikke tør afsige dom mellem dem". Han opførte sig altså så voldeligt og truende at selv ordensmagten var bange for ham.

Christoffer Galde må have været af en usædvanlig hidsig natur. En anden sag bliver nævnt, hvor han har overfaldet præsten under en kirkelig handling. Lensmanden skal, sammen med Frederik Paslick, som har vidner og breve som bevis, arrestere og forfølge ham til retten. Skytten skal lensmanden også fængsle. Sagen kører stadig et halv år senere. Men det tyder på at de er kommet til en overenskomst og Christopher Galde skal bare afholde sig fra al modvillighed mod Frederik Paslick "saafremt kongen ikke skal tiltænke tilbørlige midler dertil". Skytten derimod er stadig i fængsel og afventer retssag og dom.

Og fra de hjemlige skærmydsler til de nationale. I februar 1611 fik Peder Basse, ritmester en liste over alle de sjællandske adelsmænd der skulle ride med på et forestående togt under den sjællandske fane. Endnu engang var Danmark og Sverige ved at føre våben mod hinanden. Det var det der blev til Kalmarkrigen.

Kalmarkrigen

Adelsmændene skulle mødes i Næstved og Frederik Paslicks navn var på listen. Det er ikke lykkedes mig at finde ham nævnt i noget om krigen, men han overlevede - det var der andre fra listen der ikke gjorde. Dem der har læst min første fortælling kan måske huske Sibylle Gyldenstjerne. Hendes eneste søn Henrik Gøje, som vi ser her, blev indkaldt samtidig med Frederik Paslick, og han overlevede ikke krigen.

Henrik Gøje

Frederiks hustru Magdalene og børnene var sikkert glade for at få ham hjem igen. Ni børn blev det til, 6

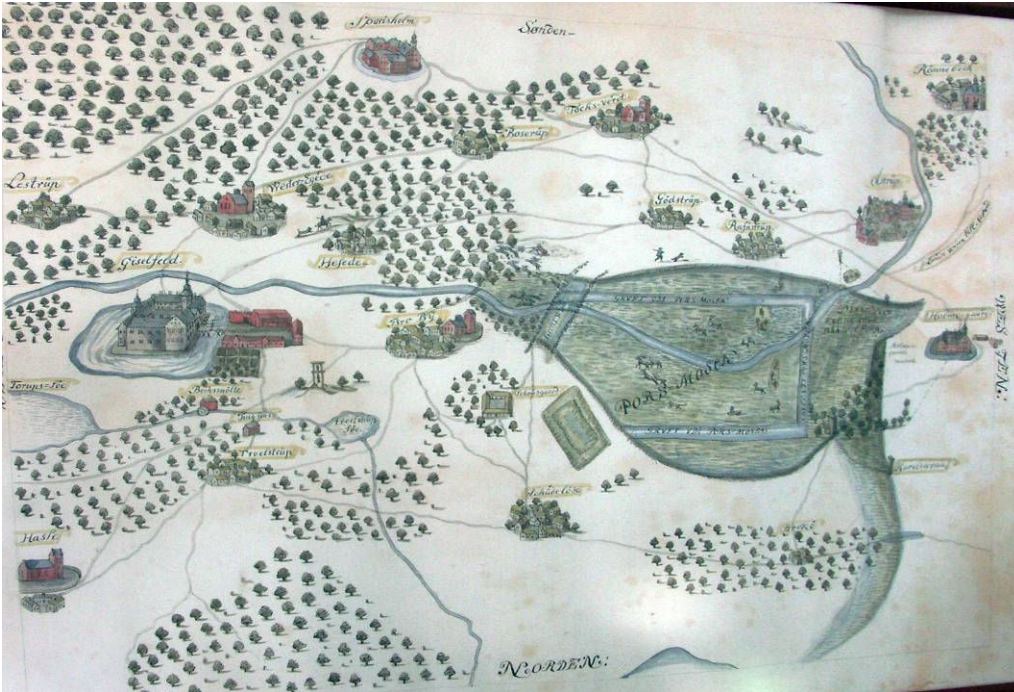

Adelig leg på plænen. Af Zacharias Plass

drenge i rap og så 3 piger, som i øvrigt alle var i live da deres far døde i 1627. I øvrigt var deres første barn kaldt Christopher. Det var meget usædvanligt at den førstefødte søn ikke var opkaldt efter en af bedsteforældrene og at navnet heller ikke var brugt almindeligvis i hverken den ene eller den anden familie. Christoffer Galde fik ikke børn, og man kan godt lege lidt med tanken om at der måske her var planlagt et eller andet med hensyn til naboskab og arven efter Christoffer Galde, og at det så gik rav ruskende galt som I lige har hørt om. Efter strabadserne i krigen har det nok været dejligt for Frederik at være tilbage på Rønnebæksholm og tage sig af de meget forskelligartede sager han skulle tage stilling til.

I 1616 var Christian IV blevet gjort opmærksom på, at der på Rønnebæksholms gods boede en mand, der en tid havde haft to ægtekvinder, "for hvilken slemme og grove gerning han ikke er blevet straffet". Manden hed Jens Holst og lensmanden Peder Basse skulle undersøge sagen, finde ud af om Frederik Paslick kendte til denne forbrydelse, og fængsle manden så han kunne få sin tilbørlige straf. Mere ved jeg ikke om denne sag, men senere dukker der flere af den slags op.

Man kan blive helt stresset af at læse i Kancelliets brevbøger, og opdage den utrolige mængde af, og de forskelligartede sager som Christian IV vitterlig tog sig af. Man får fornemmelsen af at han nærmest kendte alle, og alt der skete i Danmark. Året efter var kongens fuglefanger sendt ud for at skaffe nogle tamme duer til kongen. Christian IV kom i tanker om at Frederik Paslick til Rønnebæksholm havde nogle gode tamme duer, og fuglefangeren fik så besked om at han skulle "gøre sig flid for at få nogle hos ham". 3 uger senere havde Simon, fuglefangeren, været på Rønnebæksholm og fået 4 duer, som kongen har fået med beskeden fra Frederik om at kongen gerne måtte få flere, hvis det var den slags duer han ønskede. De må have været gode, for Kongen anmodede tilbage om så mange af den slags duer som muligt, og andre han måtte have!!

På Rønnebæksholm og i Rønnebæk har der hersket nogle temmelig rodede personlige forhold, og det var præsten som var omdrejningspunkt for en hel del af problemerne. Slægten på Rønnebæksholm ejede ikke Rønnebæk kirke, den var under Vordingborg len. Holme-Olstrup, eller Olstrup kirke, som det var den gang, var desuden et anneks til Rønnebæk kirke. På kortet her fra tiden, ses Rønnebæk og Olstrup kirker. Desværre er Rønnebæksholm lige netop ikke kommet med. Det viser hvordan de så på området dengang, uden dog at være en gengivelse af bygningerne som de så ud.

Rønnebæk kirke 2011

I 1619 oprulledes en større sag mod Rønnebæks præst Hr. Jens Jørgensen. Det der tilsyneladende fik sagen til at rulle, var at præsten fra Sværdborg beskyldte fogeden på Rønnebæksholm, Oluf Gregersøn, for at han intet bevis havde for sit ægteskab. I Herlufsholm birks tingbog findes en lang række vidneudsagn mod præsten. Det kom frem at han havde modtaget pengegaver fra sognebørnene, heriblandt også dem der tjente på Rønnebæksholm, og de havde bl.a. skriftet hos ham. Der blev også fortalt om en episode hvor han havde bandet Frederik Paslick "på hans stuffue og bad djæveln fare i ham og knytte naven ad ham". Magdalene Akeleje, Frederiks hustru, havde tilsyneladende også påtalt for præsten at han ikke behandlede sin kone ordentligt. Det var der så kommet et truende svar på. Præsten var åbenbart også jævnligt fuld ved gudstjenesterne, og passede embedet efter hans eget forgodtbefindende. Som modtræk overfor beskyldningerne havde præsten også et par vidner. De fortalte at Frederick Paslick havde bedt dem

udspørge præsten om alle de slemme ting hans tjenestefolk havde betroet præsten til skrifte. Så kunne Frederik "straffe dem med stock og jern for at de skulle lide for deres gerninger". Præsten havde imidlertid intet andet end godt, og til ære at sige om de ansatte på Rønnebæksholm. Fogeden, Oluf Gregersøn mødte ikke op til afhøring, så vi får desværre ikke opklaret om han var lovformeligt gift eller ej. Sagen mod præsten røg videre til Roskilde Landemøde. Her blev løsningen at han blev rådet til at ansætte en cappellan til Rønnebæk kirke og selv flyttede til annekset i Olstrup, og sådan blev det.

Rønnebæk kirke fik en ny prædikestol i 1611, som Paslick-Akelejefamilien formentlig delvis har finansieret. Deres våben var stafferet på, men de blev desværre fjernet i 1866 under kirkens istandsættelse.

Prædikestolen i Rønnebæk kirke

Frederik Paslick døde i 1627, 57 år gammel, og efterlod enken Magdalene og 9 børn, hvoraf de 7 var umyndige. Familiemedlemmer blev derefter udpeget som værge for dem. En var en fjern slægtning af Paslick familien, Ernst Norman til Selsø, og de andre var Magdalene Akelejes brødre. Her er det interessant at se hvordan storfamilien fungerede, og at se hvordan slægten tog hånd om deres egne, når forældre og børn døde fra hinanden. I øvrigt blev en af Magdalenes brødre, Admiral Sigvard Gabrielsen Akeleje, gift med den voldelige nabo Christoffer Galdes søster Else.

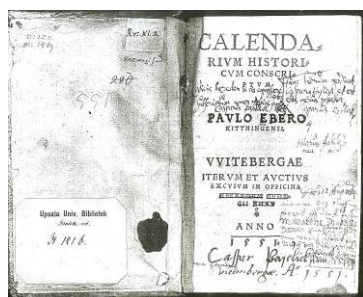
Det var Claus Paslick der arvede Grevensvænge, men han døde ung og uden børn. I løbet af nogle få år døde fire af de andre brødre, og så var det den yngste Knud Paslick der arvede Rønnebæksholm. Det var lykkedes for familien at komme i store pengevanskeligheder. Formuen var væk, og for at slippe af med noget af gælden var de nødt til at sælge Grevensvænge i 1637. Køberen var Admiral Pros Mund.

Knud Paslick var militærmand og giftede sig med datteren af en Norsk adelsmand. Hun hed Olive Gerlofsdatter Nettlehorst. Enken Magdalene boede fortsat på Rønnebæksholm, og trods det at børnene døde fra hende ved vi at der har været en leben af familie på besøg. I 1643 var hendes to nevøer på visit. Eiler og Alexander Akeleje som ellers gik på Sorø Akademi var 14 dage på Rønnebæksholm.

Nettlehorst

Her gav Magdalene den 90 år gamle dagbog, som havde tilhørt hendes mands far Caspar Paslick til drengen Eiler. Dagbogen fortalte jeg om i 1500-talsfortællingen. Det er ikke fordi Eiler skrev særligt meget yderligere i dagbogen, men det er morsomt at den dygtige, velansete, dynamiske Tyske sekretærs dagbog endte i hænderne på en skoledreng. Og det blev måske dens redning. Bogens skæbne er uvis i nogle år, for så at dukke op i De La Gardies bibliotek.

Magnus Gabriel de la Gardie var en fornemt gift Svensk adelsmand der i stor stil samlede på kultur- og kunstgenstande. I 1651 købte han biblioteket efter Stephanus Hansen Stephanius fra hans enke. Stephanius havde været kongelig historiker og ansat som professor ved Sorø Akademi. I 1640-erne arbejdede han netop på en Danmarkshistorie om Christian 3's tid. Eiler Akeleje gik som sagt på Sorø og han skrev faktisk den 26. juli 1643 i dagbogen at hans fætter var på besøg på Sorø hos Mester Stephan fra onsdag til fredag hvor han rejste til Rønnebæksholm. Det kan tænkes at de har talt om Stephanius' arbejde og Caspar Paslicks dagbog må nok siges at have været en guldgrube af information om netop den periode han var interesseret i. Det er let at forstille sig at Eiler

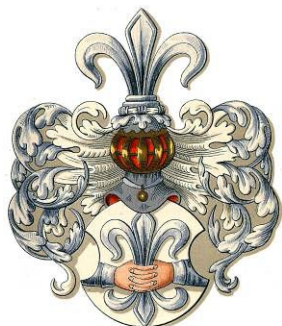

Magnus De la Gardie

Akeleje har givet eller solgt dagbogen videre til sin professor. Da riget fattedes penge kneb det gevaldigt for professoren at få udbetalt løn. Ved hans død var ingen i Danmark interesseret i hans omfattende og fornemme bibliotek og enken så sig nødsaget til at sælge det. Magnus De la Gardie var køberen. Om det var den direkte vej jeg lige har skitseret eller en omvej ved jeg ikke, kun at det var via de la Gardies bibliotek bogen kom til Uppsala Universitets Bibliotek. I 1669 donerede han nemlig 65 værker til Universitetet.

Caspar Paslichs dagbog er stadig i Uppsala Universitets Bibliotek. Der er imidlertid en anden mulig forklaring på hvordan den endte hos de la Gardie i Sverige, og den er at den blev taget som krigsbytte under Svenskekrigene. I øvrigt en bevidst politik fra Svenskernes side at plyndre biblioteker, arkiver og kunstsamlinger. I 1643 havde rigskansleren Axel Oxenstjerna endda udstedt retningslinjer for hvordan man skulle håndtere biblioteker og arkiver på erobrede steder.

Det var åbenbart umuligt at rette op på Paslickfamiliens økonomi, og de var nødt til at sælge Rønnebæksholm i 1646. Knud Paslick og hans hustru og børn flyttede ind på Lundbygård i nogle år. Hvilket for dem ikke var noget at prale af. Lundbygårds næste beboer var i øvrigt Svend Poulsen, Gjøngehøvdingen. Paslickfamilien rejste videre til hustruens ejendom i Norge. De fik 8 børn, men kun en af deres sønner fik selv børn og det var en datter. I 1730 uddøde så den sidste mand i den Danske gren af Paslickfamilien. Det er meget interessant at følge Paslickerne fra deres indvandring til landet tilbage i midten af 1500-tallet, over flere generationer hvor det lige så stille går ned ad bakke, før slægten til sidst uddør. De var også ofre for krigstiderne, og delte skæbne med en del andre adelige hvis økonomi ikke stod til at redde. Magdalene Akeleje giftede sig igen, for til sidst at dø hos sin datter i Kalvehave. Datteren Elsebet havde giftet sig med præsten Anders Langebæk. 100 år tidligere ville en Paslickdatter ikke have drømt om at gifte sig med en præst. Men i midten af 1600-tallet var det at være adelig, ikke det det havde været, og en del døtre fra landadelen, og de nyfattede adelsfamilier, ægtede præster. Parret blev i øvrigt oldeforældre til den berømte historiker Jacob Langebæk. Deres gravsten kan findes i Kalvehave kirke, og det er det sidste fysiske spor efter Paslickfamilien i Danmark.

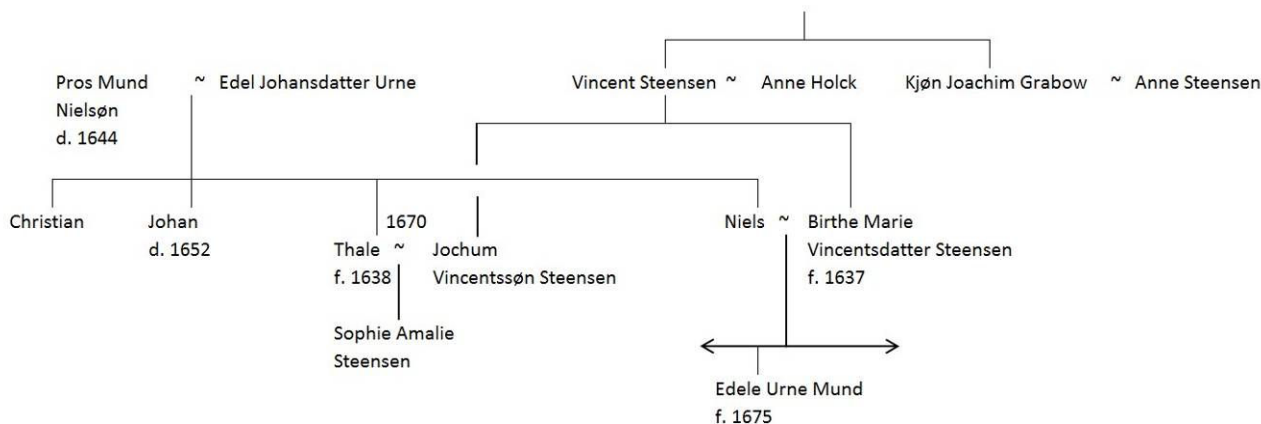

Mund.

De nye ejere af først Grevensvænge og senere også af Rønnebæksholm, var admiral Pros Mund og hans kone Edel Johansdatter Urne.

Urne

Han stammede fra Norge og Edels familie havde gods i Skåne. Pros Mund var lensmand på Island i en årrække, og Edel Urne tog med på et af hans besøg deroppe og var der vinteren over. Det må sige noget om hende. Om det var at hun var meget forelsket i sin mand, eller om hun var en dame der ville ud at opleve noget, er ikke til at vide i dag. De fik 4 børn, hvoraf de to døde som unge mænd. Pros Mund var en søens mand og tjente, også i fredstid, i flåden. Da krigen brød ud i 1643 var han straks ude med en eskadre. Under slaget på Kolberger-Heide, det var her Kong Christian mistede sit øje, var han en af de få som modigt og pligttopfyldende tog kampen på sig.

Slaget ved Fehmern Bælt

Nogle måneder senere var Pros Mund admiral ombord på skibet Patientia da hans lille styrke på 17 skibe blev overrumplet af en meget større Svensk og hollandsk flåde på 42 skibe. Her ser vi Slaget ved Femern Bælt fra et maleri som nu befinder sig på Statens maritime museum i Sverige. Der er ikke bevaret nogen aktstykker på Dansk om slaget, kun de Svenske. Den 13. oktober 1644, efter 4 timers heftig kamp, blev Patientia overmandet af de Svenske skibe Regina og Gøteborg. Kampene ombord Patientia skal have varet en time. Pros Mund forsvarede sig med sit slagsværd, stående foran sin kahyt, men da han nægtede at modtage pardon blev han skudt af to musketerer. Hans lig blev plyndret og nøgen blev han kastet i havet. Hvis man læser om Pros Mund i historiebøgerne slutter hans historie her, men der findes et spor efter ham, som jeg har fået kendskab til. I Gøteborg Universitetsbibliotek findes en bog som har tilhørt Pros Mund. Det var en bog han havde med på Patientia da han blev dræbt. Og hvad det var for en bog han havde som godnatlæsning på krigsskibet? Det var såmænd en bog skrevet på Tysk, omhandlende de Romerske Kejsere. Altså igen en bog som endte i Sverige, denne gang ved vi at det var som krigsbytte.

I øvrigt er der en lille ø ud for Grønland som bliver kaldt Pros Mund Ø.

Det er desværre ikke lykkedes for mig at finde ud af hvornår søhelten blev beæret med at få en ø opkaldt efter sig.

Det var Pros Mund og Edel Urnes søn, Niels Mund der arvede Rønnebæksholm, og deres datter Thale Mund der arvede Grevensvænge. De giftede sig i øvrigt med et søskendepar, Birgitte Marie Steensen og Joachim Christoffer Steensen.

Joachim Christoffer Steensen

Steensen.

Her ses et fantastisk maleri af to af Pros Mund og Edel Urnes børnebørn, dvs. kusiner fra Rønnebæksholm og Grevensvænge. Desværre har jeg kun et ordentligt billede i sort-hvid, det hænger på Steensgård på Langeland. Den store af pigerne er den 4-årige Sophie Amalie Steensen fra Grevensvænge, hendes kjole er i sort brokade og hun har et meget flot rødt skørt pyntet foran med meget brede guldkniplinger. Hendes yngre kusine er den 3 årige Edele Urne Mund. Hendes kjole er rød og skørtet er himmelblåt og pyntet med farvede kniplinger. Der er virkelig ikke sparet på noget her. Begge de små pigers dragter er høj mode og har været meget kostbare. Begge har også flotte smykker, perlekæder, øreringe, brocher og hårpynt. Og hvilken yndige frisure de også har. Den ældre dame er pigernes grandtante Anne Steensen, der ses i enkedragt. Hendes mand Admiral Køn Joachim Grabow havde, ligesom Pros Mund, også kæmpet i Slaget ved Femern Bælt. Hans skib Lindormen blev sat i brand og han selv blev taget til fange. De fik ikke selv børn. Vi må nok have lov til at forestille os, at Anne Steensen var meget glad for de to små søde piger herfra og har ladet billedet male. Så med det tidligste portræt af en der faktisk er født og opvokset her på Rønnebæksholm, Edele Urne Mund, vil jeg slutte.